DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION[1]

I løbet af 1958 skabtes der forudsætninger for en ny almindelig opgang i produktion og beskæftigelse. En væsentlig påvirkning udgik fra bygge- og anlægsvirksomheden, der kom sent i gang efter den langvarige vinter, men hvor aktiviteten i forårs- og sommermånederne nåede op på et højt niveau og direkte og indirekte var en medvirkende årsag til den efterfølgende opgang i industriproduktionen. Af andre faktorer, der har spillet en rolle, kan nævnes den betydelige prisopgang for landbrugsvarer, der indtrådte i årets sidste halvdel og gav landbruget stigende indkomster. Indkomstudviklingen påvirkedes også af visse lønforbedringer i byerhvervene ved de nye overenskomster i foråret og af de betydelige lønforhøjelser for statstjenestemændene, der fra omkring midten af året kom til udbetaling med tilbagevirkende kraft fra 1. april. For 1958 under ét sammenlignet med 1957 udgør stigningen i bruttonationalindkomsten næppe mere end et par procent mod 6–7 % fra 1956 til 1957, men af de mere betydende erhverv er det formentlig kun skibsfarten, der ikke har deltaget i indtægtsopgangen i andet halvår 1958.

Hvad *forbruget* angår, viser indekset for detailomsætningen en stigning fra 1957 til 1958 på 3 %. Bortset fra normale sæsonvariationer synes omsætningen i detailhandelen at have ligget en smule højere i første halvår 1958 end i andet halvår 1957, men fremgangen lå i hovedsagen i nærings- og nydelsesmiddelbranchen, medens handelen med beklædning og de fleste andre detailhandelsbrancher havde faldende omsætning. I andet halvår havde forbrugsstigningen derimod en generel karakter, idet den også omfattede beklædningsbranchen og en række af de andre brancher, der indgår i indekset for detailhandelsomsætningen, især forretninger, der sælger varige forbrugsgoder. Salget af fjernsynsapparater gjorde et nyt spring opad, idet der i 1958 tilmeldtes over 100.000 nye fjernseere mod knap 70.000 i 1957. Stigningen i salget af almindelige personautomobiler (der ikke indgår i detailomsætningsindekset) var mere beskeden. Antallet af indregistrerede nye personautomobiler udgjorde 35.000 eller knap 7 % flere end i 1957, men stigningen i værdien var noget stærkere på grund af en forskydning fra de helt små til noget større vogne. Desuden steg salget af kombinerede vare- og personvogne stærkt.

[1]) Se også tabelbilaget bag i hæftet.

Om omfanget af *investeringerne* i 1958 foreligger der ikke hidtil oplysninger, der tillader helt sikre slutninger. De offentlige investeringsbudgetter tyder på, at der på disse områder er sat flere projekter i gang i 1958 end i 1957, og statistikken over det påbegyndte nybyggeri i de tre første kvartaler viser stigning for såvel beboelsesejendomme som for fabrikker og værksteder og kontor- og butiksejendomme, medens det modsatte har været tilfældet for avlsbygninger til landbruget. Hvad angår investeringerne i maskiner og værktøj, kan de i hvert fald næppe antages at have været større end i 1957, og alt i alt kan man måske regne med, at de samlede investeringer i bygninger, anlæg, maskiner og transportmidler har været af en lignende størrelse som i 1957. Om lagerinvesteringerne vides, at der i første halvår skete en vis formindskelse af lagerbeholdningerne af råstoffer, og at tendensen i de følgende måneder gik i modsat retning, men der mangler foreløbig materiale til at afgøre, om råstoflagrene og lagrene i det hele taget var større eller mindre ved udgangen end ved begyndelsen af 1958.

Udenrigshandelen (specialhandel).

(Månedsgennemsnit i mill. kr.).

	Import	Eksport	Heraf: Landbrugs-produkter	Heraf: Industri-produkter[1])	Import-overskud
1. kvartal 1957.....	866	639	324	282	227
2. – –	739	646	327	288	93
3. – –	715	643	319	294	72
4. – –	795	732	371	326	63
1. kvartal 1958.....	751	690	351	298	61
2. – –	699	699	343	325	0
3. – –	798	682	306	343	116
4. – –	835	793	384	366	42
1956.....	751	630	339	261	121
1957.....	779	665	335	297	114
1958.....	771	716	346	333	55

[1]Inkl. kød- og mælkekonserves.

Det mest bemærkelsesværdige ved den økonomiske udvikling i det forløbne år er utvivlsomt den fortsatte stigning i *eksporten* og da navnlig eksporten af industriprodukter. Medens praktisk taget alle lande i Vesteuropa og Nordamerika i det sidste år har haft stagnerende eller faldende eksport, er Danmarks eksport ikke blot steget, men stigningen fra 1957 til 1958 var større end fra 1956 til 1957, nemlig 7.7 mod 5.5 %. Eksporten af animalske landbrugsprodukter har indbragt nøjagtigt det samme beløb som i 1957, men den samlede landbrugseksport forøgedes med ca. 3 % på

grund af en stærk stigning i eksporten af korn (maltbyg), og eksporten af industriprodukter, herunder kød- og mælkekonserves, lå 12 % højere end i 1957.

Samtidig med opgangen i beskæftigelse og produktion fra omkring midten af 1958 har der været en stærk vækst i *importen* af råstoffer og halvfabrikata, og importen som helhed har i andet halvår ligget omtrent lige så meget over som den i første halvår lå under niveauet i 1957, således at den samlede importværdi kun viser en mindre nedgang i sammenligning med det foregående år. Skønt der i årets løb indtrådte en stabilisering og i nogle tilfælde en stigning i råstofpriserne, kan man dog regne med, at opgangen i importværdien i den senere tid i overvejende grad er udtryk for en forøgelse af importmængden.

Resultatet af bevægelserne i import og eksport er en nedgang i indførselsoverskuddet fra 1364 mill. kr. i 1957 til 656 mill. kr. i 1958. På grund af denne halvering af indførselsoverskuddet var overskuddet på betalingsbalancens løbende poster trods nedgangen i indtægterne fra skibsfarten væsentlig større end i 1957, og valutabeholdningen har nået en efter danske forhold betydelig størrelse. Den kraftige vækst i valutabeholdningen har igen medført stærkt forøget likviditet og nedgang i renten og danner baggrunden for en vis lempelse af finanspolitikken.

Høstudbyttet.

(Mill. afgrødeenheder)

	1950–54 gnstl.	1955	1956	1957	1958
Hvede	2.9	2.5	2.7	2.7	2.8
Rug	3.1	1.9	2.9	3.1	3.0
Foderkorn	32.8	36.8	38.8	39.8	37.2
Korn (kærne) i alt	38.8	41.2	44.4	45.6	43.0
Bælgsæd	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
Kartofler	4.2	3.1	4.4	3.7	3.2
Foderroer m.v. (rod)	26.9	23.2	31.8	27.7	28.3
Sukkerroer til fabrik (rod)	5.2	4.5	5.8	7.3	7.6
Rodfrugter (rod) i alt	36.3	30.8	42.0	38.7	39.1
Hø	7.4	8.9	5.7	8.3	10.6
Halm	10.4	10.5	10.7	9.8	9.8
Græs og grøntfoder fortæret frisk	34.6	31.9	29.9	30.8	30.9
Roetop opfodret frisk	1.6	2.2	2.4	2.5	2.6
Ensileringsafgrøder	2.7	2.4	2.6	2.8	2.9
Samlet høstudbytte	132.0	128.1	137.9	138.7	139.1

LANDBRUGET

Det samlede høstudbytte i 1958 er foreløbig beregnet til 139 mill. afgrødeenheder eller det samme som i 1957. Kærneudbyttet af kornhøsten viser en nedgang på henved 6 %, men denne nedgang er opvejet af et større høudbytte. I øvrigt er ændringerne i sammenligning med 1957 uvæsentlige. Nedgangen i kornhøstens kærneudbytte falder udelukkende på foderkorn, hvilket vil sige, at den indenlandske kraftfoderbasis for husdyrproduktionen er noget mindre i indeværende end i det foregående høstår. (Kraftfoder – korn og oliekager – indeholder relativt mere fordøjeligt renprotein end grovfoder.)

Den animalske landbrugsproduktion har ligeledes været af samme størrelse som det foregående år, men har indbragt producenterne knap 150 mill. kr., eller et par procent, mindre end i 1957. Med de højere priser, der er opnået i 2. halvår, har værdien af den animalske landbrugsproduktion i de sidste 4 måneder af året ligget højere end i de samme måneder i 1957, men den stigende tendens har i nogen grad været hæmmet af nedgangen i smørproduktionen.

Produktionen af de vigtigste animalske landbrugsprodukter.

Mill. kg	1957	1958	Stigning i pct.
Mælk	5344	5122	÷4.2
Smør	174.6	157.4	÷9.9
Ost	97.9	107.2	9.5
Æg	140.8	146.6	4.1
Okse- og kalvekød	270.2	283.4	4.9
Svinekød og flæsk	545.4	552.2	1.2
Mængdeindeks (1955 = 100)	105	105	–
Værdi, mill. kr.	6164	6027	÷2.2

Inden for kvægavlen er der foregået en vis forskydning fra den mindre rentable mælkeproduktion til den mere rentable kødproduktion. Mælkemængden er i forhold til 1957 gået tilbage med ca. 4 %, og en mindre del heraf er anvendt i smørproduktionen, der har ligget en halv snes procent lavere end det foregående år. Derimod er de senere års fremgang i osteproduktionen fortsat, ligesom der er sket en ny stigning i anvendelsen af mælk til konservering.

Den større kødproduktion er i nogen grad opnået ved en reduktion af kobesætningerne. Den samlede hornkvægbestand udgjorde ved begyndelsen af 1959 3.224.000 mod 3.151.000 et år i forvejen, men antallet af køer og kvier, som har kælvet, er gået ned fra 1.488.000 til 1.456.000 eller med et par procent.

Produktionen af flæsk og svinekød lå i 1. halvår ca. 7 % højere end i 1. halvår 1957, men for hele året blev fremgangen kun godt 1 %. Efter svinetællingen pr. 3. januar 1959 var den samlede svinebestand 5.562.000 eller 268.000 flere end ved udgangen af 1957. Antallet af søer var steget med 47.000 til 580.000.

I samme tidsrum er hønsebestanden forøget med godt 2 mill. til godt 17 mill. stk.

Eksporten af de vigtigste animalske landbrugsprodukter.

	Mængde		Værdi	
	1957 1000 stk.	1958 1000 stk.	1957 Mill. kr.	1958 Mill. kr.
Levende hornkvæg	231.3	320.8	298.2	410.9
Heraf til Vesttyskland	206.8	291.1	261.2	364.3
Levende svin (Vesttyskland)	135.5	138.1	76.0	75.9
	Mill. kg	Mill. kg		
Okse- og kalvekød	83.0	72.0	386.9	341.3
Heraf til:				
Sverige	23.1	12.7	95.5	52.2
Frankrig	7.3	1.5	39.7	7.8
Spanien	3.2	6.3	12.8	25.1
Italien	37.4	42.4	187.9	209.4
Flæsk og svinekød	249.9	246.5	1155.2	1172.8
Heraf til England	228.2	221.5	1054.9	1059.8
Smør	117.5	114.7	683.3	526.4
Heraf til:				
England	87.1	95.7	481.2	435.1
Vesttyskland	15.0	2.0	106.8	12.3
Ost	62.7	73.1	255.4	278.6
Heraf til:				
Vesttyskland	35.2	39.9	120.6	129.7
England	10.8	10.2	51.3	44.4
Æg	101.9	106.0	424.6	432.0
Heraf til:				
Vesttyskland	65.3	67.6	265.8	270.8
England	4.0	5.5	19.4	23.3
Italien	8.2	8.5	33.8	35.1

Hvad angår forskydningerne i landbrugseksportens fordeling på aftagerlande henvises til ovenstående tabel. Det skal kun tilføjes, at det indenlandske forbrug af animalske landbrugsprodukter viser til dels meget betydelige stigninger i sammenligning med 1957. Smørforbruget er steget fra 45 til 61 mill. kg, hvilket bl. a. står i forbindelse med salget af smør fra kølehuslagre til stærkt reduceret pris.

INDUSTRIEN

Om udviklingen af industriproduktionen i 1958 og om baggrunden for den stigning, der har fundet sted i 2. halvår, er der gjort nogle bemærkninger i indledningen. Nedenstående tabel belyser udviklingen i de enkelte industrigrene. Det fremgår heraf, at de eneste grupper, hvor produktionen i oktober kvartal lå lavere end i samme kvartal 1957, var tekstilindustrien og transportmiddelindustrien. Hvad tekstilindustrien angår, må det dog nævnes, at produktionen i december måned lå over produktionen det foregående år. Inden for transportmiddelindustrien har automobilfabrikkerne haft større produktion end i 1957 og cykelfabrikkerne mindre produktion. Det er imidlertid skibsværfterne, der er dominerende i denne gren af industrien, og skibsværfternes produktion har siden foråret 1958 haft en faldende tendens. Produktionen ligger dog fremdeles på et højt niveau. Ordrebestanden svarer for værfterne som helhed til et par års produktion, men tilgangen af nye ordrer er i løbet af 1958 næsten ophørt.

Industriproduktionen.

(Procentvis forandring fra det foregående år)

	1. kvt. 1958	2. kvt. 1958	3. kvt. 1958	4. kvt. 1958	1957	1958
Næringsmiddelindustri	0	0	+1	+ 7	+ 5	+ 2
Tekstilindustri	÷12	÷16	÷ 9	÷ 1	+ 8	÷10
Fodtøjs- og beklædningsindustri	÷ 7	÷10	÷ 4	+10	+ 6	÷ 3
Træindustri	+ 2	+ 1	÷ 1	+ 1	+ 8	+ 1
Papir- og grafisk industri	+ 1	+ 2	+ 2	+ 6	+ 4	+ 3
Kemisk industri	+ 2	+ 3	+ 4	+ 4	+ 3	+ 4
Sten-, ler- og glasindustri	÷15	÷14	+ 2	+ 5	+ 1	÷ 5
Jern- og metalindustri	÷ 2	÷ 2	+ 2	+ 7	+ 7	+ 2
Transportmiddelindustri	+ 6	÷ 2	÷ 4	÷ 5	+14	÷ 1
Industrien i alt	÷ 1	÷ 2	+ 1	+ 5	+ 7	+ 1
Heraf:						
Konsumvareindustri	0	÷ 1	0	+ 5	+ 7	+ 1
Produktionsmiddelindustri	÷ 3	÷ 4	0	+ 4	+ 6	0

Industrieksporten er som nævnt steget med ca. 12 % i sammenligning med 1957. Fremgangen har været særlig betydelig i industrier, hvor eksporten er af afgørende betydning for beskæftigelsen: konservesindustrien, maskinindustrien og skibsbygningsindustrien. Herudover kan specielt fremhæves, at møbeleksporten er steget fra 40 mill. kr. i 1956 til 67 mill. kr. i 1957 og 85 mill. kr. i 1958, og at tekstil- og beklædningsindustrien har fortsat det foregående års ret stærke eksportfremgang.

Eksporten af vigtige industriprodukter.

(Mill. kr.)

	1956	1957	1958	Stigning i pct. 1956–57	Stigning i pct. 1957–58
Kød- og mælkekonserves	436	562	658	29	17
Sukker	24	64	48	167	÷25
Drikkevarer	80	96	97	20	1
Animalske og vegetabilske olier og fedtstoffer	78	89	88	14	÷ 1
Kemikalier	231	249	265	8	6
Tekstil og beklædning	150	180	210	20	17
Jern- og metalvarer	247	265	249	7	÷ 6
Maskiner	1006	1072	1235	7	15
Skibe, nye	151	106	249	÷30	135

BYGGERIET

Om nybyggeriet i byer og bymæssige bebyggelser foreligger der oplysninger for de første 3 kvartaler af 1958. I denne periode blev der igangsat nybyggeri med et samlet etageareal på 2.4 mill. m², hvilket var en stigning på 8 % i sammenligning med den tilsvarende periode i 1957. På grund af den omtalte forskydning af byggesæsonen lå det fuldførte byggeri, noget over 1.7 mill. m², derimod væsentligt lavere end i 1957, nemlig ca. 18 %. Under opførelse var pr. 1. oktober 3.3 mill. m² mod 2.9 mill. m² den 1. oktober 1957.

For boligbyggeriets vedkommende blev der i tiden januar–september påbegyndt 15.750 lejligheder eller omtrent det samme antal som i den samme periode i 1957, men der blev kun fuldført 12.300 lejligheder mod 16.800. Under opførelse ved udgangen af september var i alt ca. 21.050 lejligheder mod 20.800 et år i forvejen. Ult. december var 20.800 lejligheder under opførelse, hvilket var 3.200 flere end på samme tidspunkt i 1957.

ARBEJDSLØSHEDEN

Nedgangen i landbrugets arbejdskraft, der har stået på i en årrække, fortsatte også i 1958. Antallet af faste medhjælpere i landbruget formindskedes med 6.000–8.000 eller ca. 5 % i forhold til 1957. Det må antages, at der som følge af denne nedgang har været en tilgang af arbejdskraft til byerhvervene, men derudover har også befolkningsudviklingen medført en stigning i arbejdsudbuddet i 1958. Antallet af personer mellem 20 og 60 år blev forøget med nogle få tusind, og tilvæksten i antallet af unge mellem 15 og 20 år har været ca. 15.000.

Den gennemsnitlige arbejdsløshedsprocent er på grundlag af ultimotallene for de enkelte måneder opgjort til 9.7 % mod 10.2 % i 1957. I

de første 4 måneder af 1958 lå ledigheden på et væsentligt højere niveau end året før. Hovedårsagen må antages at have været vejrforholdene, der i højere grad end i 1957 lagde hindringer i vejen for udendørsarbejde, men også de fag, hvor beskæftigelsen normalt ikke er så stærkt afhængig af vejret, havde større ledighed end i 1957.

For arbejdsmændenes og byggefagenes vedkommende indtraf der i slutningen af april et stærkt omslag i beskæftigelsessituationen; fra dette tidspunkt lå ledigheden for disse grupper gennemgående lavere end i de tilsvarende måneder i 1957. Fra dette tidspunkt har det samlede ledighedstal ligeledes ligget lavere end i 1957, og forskellen har i efteråret, målt i antallet af ledige, været stigende fra måned til måned.

BETALINGSBALANCE OG VALUTASTILLING

Overskuddet på betalingsbalancens løbende poster har i de første 3 kvartaler af 1958 efter den foreløbige opgørelse udgjort i alt 627 mill. kr., der fordeler sig med 90 mill. kr. på handelsbalancen, 325 mill. kr. på søtransport, 136 mill. kr. på rejser og 76 mill. kr. på andre vare- og tjenesteposter. I sammenligning med den tilsvarende periode i 1957 er handelsbalancen forbedret med over 600 mill. kr., medens nettoindtægten af søtransport er formindsket med en trediedel. Denne nedgang opvejes dog omtrent af en stigning i indtægten på de øvrige »usynlige« poster, hvoraf den vigtigste er »rejser«. Den stærkt forøgede nettoindtægt på denne post skyldes for hovedpartens vedkommende højere indtægter fra udenlandske turister og andre rejsende. Samtidig viser danske rejsendes udgifter i udlandet en mindre nedgang.

Den danske handelsflådes indsejling i udenrigsfart, ekskl. farten fra udenlandske til danske havne, er for de første tre kvartaler anslået til netto 535 mill. kr. (forskellen mellem en bruttofragt på 1.110 mill. kr. og udgifter på 575 mill. kr.), hvilket var 215 mill. kr. mindre end i samme tidsrum i 1957, men samtidig er nettoudgiften til udenlandske

Vare- og tjenestebalancen.

(Mill. kr.)

Indtægter eller udgifter netto vedrørende:	1957	1. kvt. 1958	2. kvt. 1958	3. kvt. 1958	Jan.–sept. 1958	Jan.–sept. 1957
Vareindførsel og -udførsel (f.o.b.)	÷461	25	190	÷125	90	÷518
Søtransport	621	120	115	90	325	485
Rejser	70	20	35	81	136	39
Øvrige vare- og tjenesteposter	63	21	28	27	76	37
Varer og tjenester i alt	293	186	368	73	627	43

skibe formindsket med 45 mill. kr. Nedgangen i fragtratetallet ophørte i begyndelsen af 1958, og det har siden vist en svagt stigende tendens. Med 1955 som basisår er det for december beregnet til 77 mod 80 i december 1957 og i gennemsnit for 1958 til 74 mod 99 for 1957. Fragtratetallet er imidlertid udelukkende baseret på den aktuelle notering af trampfartsrater for tørlastskibe og belyser således ikke bevægelserne i fragtniveauet for tankfart, rute- og linjefart. Det er derfor kun en del af tonnagen, hvis indtjening bevæger sig i takt med fragtratetallet. For den del, der sejler i time-charter, får en nedgang eller opgang i fragtniveauet først betydning med en vis forsinkelse, nemlig når en kontrakt er udløbet, og en ny skal sluttes.

Det bør i denne forbindelse nævnes, at den ugunstige fragtsituation ikke har medført nogen særlig stor oplægning af dansk tonnage. I gennemsnit for 1958 udgjorde den oplagte tonnage 6.6 % af den samlede tonnage (skibe over 500 BRT), og med den fortsatte forøgelse og fornyelse af den danske handelsflåde vil dette sige, at der er lige så megen (eller mere) tonnage i fart som før faldet i fragtraterne.

Valutastillingen.

(Mill. kr.)

	Konvertibel valuta	Transferabel valuta		Bilateral valuta	Diverse	Nationalbanken i alt	Forr.-bankerne	Tilsammen
		Gæld til EPU	Anden					
Juni 1957	512	÷644	÷ 4	63	÷81	÷154	107	÷ 47
Dec. –	796	÷569	÷16	29	÷73	107	245	352
Marts 1958	808	÷538	÷14	25	÷61	220	311	531
Juni –	846	÷515	3	24	÷45	313	325	638
Sept. –	1125	÷459	÷ 5	12	÷34	641	333	974
Dec. –	1205	÷452	1	1	÷27	728	432	1160

I perioden januar–september forbedredes statens og kommunernes status over for udlandet ved afdrag på langfristet gæld m. m. med 234 mill. kr., og bankernes nettotilgodehavender i udlandet forøgedes med 622 mill. kr., i alt en forbedring på 856 mill. kr. Dette beløb overstiger overskuddet på betalingsbalancens løbende poster med 229 mill. kr., der må henføres til kapitalbevægelser, d. v. s. forøgelse af gæld eller formindskelse af tilgodehavender i udlandet, i den private sektor (der må dog regnes med en betydelig fejlmargin ved den foreløbige opgørelse af vare- og tjenestebalancen). For 3. kvartal alene var den tilsvarende post 254 mill. kr., hvoraf dog ca. 35 mill. kr. repræsenterede erstatninger til danske redere fra U. S. A. for sejlads og for skibe, der gik tabt i allieret tjeneste under krigen. Det forekommer ikke usandsynligt, at der netop i juli kvartal, da

importen steg stærkt, er optaget varekreditter i et sådant omfang, at det kan forklare en gældsættelse til udlandet på et par hundrede millioner kr. eller dog en væsentlig del deraf. Sådanne varekreditter afvikles normalt igen i løbet af få måneder, og det kan tænkes, at dette har påvirket tilvæksten i valutabeholdningen i årets sidste kvartal, der androg 186 mill. kr. mod 336 mill. kr. i juli kvartal, medens der samtidig blev afdraget 55 mill. kr. på den offentlige langfristede gæld. Herom kan dog intet vides, før der foreligger en opgørelse over betalingsbalancen også for oktober kvartal. I oktober kvartal var indførselsoverskuddet mindre end halvt så stort som i juli kvartal, og handelsbalancen (forskellen mellem f. o. b. – værdien af indførslen og udførslen) var formentlig igen positiv. På den anden side må det antages, at overskuddet på de »usynlige« poster var mindre end i juli kvartal, bl. a. på grund af en sæsonmæssig nedgang i nettoindtægten fra turisttrafikken.

Ved udgangen af 1958 androg bankernes samlede valutatilgodehavender netto 1.160 mill. kr., 800 mill. kr. mere end i december 1957 og en forbedring på ca. 1.200 mill. kr. i sammenligning med juni 1957. Ved denne opgørelse er fradraget visse gældsposter, som ikke er af kortfristet karakter, først og fremmest gælden til EPU. Bankernes *kortfristede* nettotilgodehavender i udlandet udgjorde derfor i virkeligheden ca. 1.6 milliard kr., og lægges hertil den reserve, der ligger i nationalbankens guldbeholdning, med den nuværende guldpris ca. 200 mill. kr., kommer man op på i alt ca. 1.8 milliarder kr. Dette er en tredobling i sammenligning med maj 1957, da den valutariske likviditet nåede et minimum.

Den 29. december fulgte Danmark de fleste vesteuropæiske lande og gjorde valutaen konvertibel til U. S. A.-dollars for alle »valutaudlændinge«. Herved er forskellen mellem »konvertibel« og »transferabel« valuta i ovenstående tabel bortfaldet. I øvrigt medfører overgangen til konvertibilitet ingen ændringer i de gældende regler om hjemførsel af valuta eller i restriktionerne på kapitaloverførsler.

Med indførelsen af valutakonvertibilitet er EPU som forudsat i den pågældende overenskomst blevet ophævet og erstattet med Den europæiske Betalingsoverenskomst (European Monetary Agreement, forkortet EMA). Danmarks gæld til EPU androg ult. december ca. 450 mill. kr., hvoraf knap 300 mill. kr. er konsolideret ved aftaler med kreditorlandene og afdrages regelmæssigt over en kortere årrække, og efter ophævelsen af EPU skal den resterende gæld afdrages over 3 år. Til EMA er knyttet en fond på 600 mill. dollars, hvoraf der efter ansøgning kan ydes medlemslandene korte lån med en afdragsperiode af højst 2 år. I EMA er der derimod ikke tale om nogen automatisk kreditydelse som i EPU, hvor en underskudssaldo ved de månedlige opgørelser udlignedes ved betaling af 75 %

af beløbet i guld eller dollars og for de resterende 25 % ved en kredit fra unionen. Det kan tilføjes, at Danmarks bidrag til den nye fond er fastsat til højst 12 mill. dollars.

Uanset den store valutalikviditet har folketinget i december gennemført en lov om optagelse af statslån i udlandet. Det drejer sig om i alt ca. 280 mill. kr. (40 mill. dollars), hvoraf ca. 130 mill. kr. ydes af Den internationale Genopbygningsbank og resten skaffes til veje ved emission i New York. Provenuet er bestemt til at dække valutaudgifterne ved udbygningen af el-værkerne og anskaffelse af diesellokomotiver til DSB.

PENGE- OG KAPITALMARKED

Indadtil har valutatilstrømningen medført en stærk forøgelse af samfundets likviditet. Overfor en stigning i nationalbankens valutabeholdning i 1958 på ca. 600 mill. kr. står en forøgelse af »pengeforsyningen« (nationalbankens seddelomløb, folioindskud og indlånsbeviser) af en lignende størrelse. Bestræbelserne for at regulere kursudviklingen på obligationsmarkedet har bevirket betydelige svingninger i nationalbankens fondsbeholdning i årets løb, men nettoresultatet fra begyndelsen til slutningen af året var en uvæsentlig stigning. Det samme gælder statens gæld til nationalbanken.

Mill. kr.	Dec. 1957	Marts 1958	Juni 1958	Sept. 1958	Okt. 1958	Nov. 1958	Dec. 1958	Jan. 1959
Nationalbanken								
Udl. tilgodeh., netto	107	220	313	641	591	608	728	724
Nettotilgodeh. hos staten	2138	2173	2284	2033	2205	2269	2157	2204
Obligationer og aktier	491	374	335	454	493	517	525	486
Seddelomløb	2432	2327	2367	2311	2410	2451	2642	2496
Indlån på folio	369	411	455[1]	284	300	322	340	328
Indlånsbeviser	–	–	–	684	539	593	524	625
»Pengeforsyningen«	2801	2738	2822	3279	3249	3366	3506	3449
Forretningsbankerne								
Kassebeholdning	1004	827	889	806	844	852	1085	
Udl. tilgodeh., netto	245	311	325	333	369	456	432	
Obligationer og aktier	1338	1507	1669[1]	2384[1]	2264[1]	2342[1]	2288[1]	
Udlån i alt	6960	6858	7011	6974	7068	7148	7396	
Indlån i alt	7816	7987	8319	8619	8837	9044	9178	
De større sparekasser								
Obligationer, aktier og andelsbeviser	1407	1440	1448	1467	1456	1445	1435	
Udlån i alt	4146	4237	4353	4467	4537	4579	4566	
Indlån i alt	5451	5633	5814	5880	5945	5995	5932	

[1] Inkl. nationalbankens indlånsbeviser.

I 1958 er de private bankers og de større sparekassers indlån forøget med henholdsvis 1.350 og 500 mill. kr. (17 og 9 %), medens udlånene i såvel bankerne som sparekasserne er steget med noget over 400 mill. kr. Indlånsoverskuddet i bankerne har altså, når man betragter året under ét, udgjort omkring 900 mill. kr. Med opgangen i import og produktion har der dog i den senere tid vist sig en stigende efterspørgsel efter bankkredit, og i oktober kvartal steg udlånene procentvis lige så stærkt som indlånene. Den langt overvejende del af indlånsoverskuddet i bankerne er anbragt i værdipapirer og navnlig i nationalbankens indlånsbeviser. Desuden er de private bankers valutabeholdning i 1958 forøget med små 200 mill. kr.

I årets løb har pengeinstitutterne forberedt en forstærket indsats i finansieringen af håndværk, industri og byggeri. I slutningen af november stiftedes »Finansieringsinstituttet for Industri og Håndværk A/S« med en aktiekapital på 60 mill. kr., hvoraf der ved stiftelsen var indbetalt 10 %. Aktierne i det nye selskab, hvis formål er at finansiere den del af industriens og håndværkets kapitalbehov, der ikke kan tilfredsstilles gennem den sædvanlige långivning, ejes af nationalbanken, de private banker, sparekasserne, forsikringsselskaberne og industrien. Herudover har banker og sparekasser truffet foranstaltninger til delvis at overtage statens finansiering af boligbyggeriet. Provinsbankerne har vedtaget at oprette et institut, der skal yde tredjeprioritetslån i parcelhuse i provinsen, og sammen med de sociale boligselskaber vil Danske Bankers Fællesrepræsentation oprette et finansieringsinstitut for udlejningsbyggeri i hele landet og parcelhusbyggeri i hovedstaden.

I 1958 fortsatte stigningen i obligationskurserne, der var begyndt i slutningen af det foregående år, diskontoen nedsattes to gange med i alt 1 %, og bankernes ind- og udlånssatser fulgte efter, for indlånssatsernes vedkommende dog først ved den anden diskontonedsættelse i august. Kursniveauet for obligationer lå ved udgangen af 1958 ca. 12 % højere end ved udgangen af 1957. Det højeste kursniveau nåedes i august. I de følgende måneder var kurserne vigende, skønt nationalbanken støttede markedet, dels ved betydelige opkøb, dels ved gentagne nedsættelser af renten af indlånsbeviser. Nedgangen i kursniveauet androg dog kun et par procent, og i december lå markedet atter fast. Ult. december var den effektive rente af stats-, kredit- og hypotekforeningsobligationer faldet til 5 1/3–6 % mod 6 1/3–7 % et år tidligere.

Når obligationskurserne fra august havde en faldende tendens, må det ses på baggrund af den stærkt øgede tilgang af nyt materiale, som det mere fordelagtige kursniveau, der havde udviklet sig, formentlig har bidraget til at fremkalde, jfr. nedenstående oversigt, hvoraf det vil ses, at udbuddet af såvel statsobligationer som kreditforeningsobligationer steg meget stærkt i juli kvartal. For kreditforeningsobligationernes vedkommende fort-

Nettotilgangen af børsnoterede obligationer.

(Pålydende værdi i mill. kr.)

	1. kvt.	2. kvt.	3. kvt.	4. kvt.	1958	1957
Indenl. statsobligat.	÷ 70	8	126	÷ 95	÷ 31	136
Kreditforen. obl.	155	146	265	312	878	499
Hypotekforen. obl.	28	32	40	41	141	89
Børsnot. obl. i øvrigt	136	41	18	1	196	125
I alt	249	227	449	259	1184	849

sattes stigningen i oktober kvartal, men det samlede udbud af obligationer faldt tilbage på niveauet i årets første halvdel.

Aktiekurserne er i løbet af 1958 steget med gennemsnitlig ca. 20 % og lå ved udgangen af året på samme niveau som før nedgangen i 1957. Stigningen har været særlig stærk for banker (næsten 30 %) og industriselskaber (ca. 25 %). Også kurserne på rederiaktier er steget lidt (6–7 %).

PRISER OG LØNNINGER

Engrosprisniveauet var gennem hele året 1958 praktisk taget uændret, men denne stabilitet dækker over betydelige bevægelser i priserne for en række varer. Priserne på korn og dermed på mel, brød og gryn samt foderstoffer lå på et væsentligt højere niveau ved udgangen af 1958 end ved udgangen af 1957. En tilsvarende sammenligning viser også prisstigning for animalske produkter med undtagelse af æg, men bortset fra okse-, kalve- og svinekød var gennemsnitsprisen lavere end i 1957, for smør således 16 % lavere. I brændselsgruppen har der været betydelige prisfald for kul og koks. Siden begyndelsen af 1957 er priserne på kul og brændselsolie gået ned med ca. 35 %, på koks ca. 25 % og på benzin ca. 10 %. Hvad angår industrielle råstoffer, har priserne på oliefrø, rågummi og kobber været stigende gennem det meste af året, medens priserne på papirmasse, råuld og jern har fortsat nedgangen. For jern og halvfabrikata heraf udgjorde prisfaldet i løbet af 1958 13–14 %. For danske varer under ét lå priserne i december 3 % højere end i december 1957, medens prisniveauet for importvarer var gået ned med 3 %.

Detailpristallet har i 1958 i første række været påvirket af stigningen i fødevarepriserne, der androg 6.4 %. Den ovenvejende del af denne stigning har fundet sted i andet halvår samtidig med opgangen i landbrugets eksportpriser. I øvrigt viser de fleste poster i husholdningsbudgettet, der ligger til grund for pristalsberegningen, større eller mindre stigninger. Den eneste nedgang af betydning forekommer i posten »brændsel og belysning« (13 %).

Særpristallet, der udarbejdes til brug ved regulering af lønninger og pensioner, er steget fra 432 i januar 1958 til 442 i januar 1959. Hverken

Detailpristallet.

	Stigning i procent for de enkelte grupper	
	Jan. 1957–jan. 1958	Jan. 1958–jan. 1959
Fødevarer	÷5.2	6.4
Klæder, fodtøj, vask	2.9	÷ 0.5
Brændsel og belysning	÷4.5	÷13.3
Anskaffelser og vedligeholdelse	1.4	1.1
Spiritus, tobak, fortæring ude	6.8	0.6
Hygiejne, kulturelle udgifter	4.3	1.2
Transport	0.3	–
Varer og tjenesteydelser i øvrigt, ekskl. bolig	0.1	2.2
Varer og tjenesteydelser ekskl. bolig tilsammen	÷0.8	1.8
Bolig	6.1	3.5
Varer og tjenesteydelser inkl. bolig tilsammen	÷0.1	1.9
Personlige skatter efter fradrag af børnetilskud	9.7	5.1
Kontingenter	9.1	1.2
I alt	1.3	2.2

i januar 1958 eller i juni var stigningen i det lønregulerende pristal tilstrækkelig til at medføre nogen ændring i dyrtidstillægget til arbejdere og tjenestemænd, men efter særpristallet for januar 1959 tilkommer der arbejdere og tjenestemænd 2 dyrtidstillægsportioner fra henholdsvis 1. marts og 1. april.

STATSFINANSERNE

Efter de oplysninger, finansminister Kampmann gav ved fremsættelsen af finanslovforslaget for 1959–60 den 20. november, regnes der for indeværende finansår med et overskud på drifts- og anlægsbudgettet på ca. 450 mill. kr., hvilket er ca. 150 mill. kr. mindre end oprindelig budgetteret og ligeledes ca. 150 mill. kr. mindre end overskuddet i 1957–58 ifølge statsregnskabet. Denne nedgang i det budgetterede overskud, der i hovedsagen skyldes den nye tjenestemandslov, bevirkede, at staten også i 1958 trods indbetalingerne på stabiliseringslånet (der føres på kapitalregnskabet) og nedgang i udlånsvirksomheden optog lån i markedet på i alt 185 mill. kr. (jfr. tabellen p. 300, hvoraf det vil ses, at afdragene på den indenlandske statsgæld dog oversteg den nystiftede gæld). Hermed skulle finansieringsbehovet for 1958–59 imidlertid også være dækket uden træk på nationalbanken eller yderligere salg af obligationer i den resterende del af finansåret.

På finanslovforslaget for 1959–60 er drifts- og anlægsudgifterne opført med 5.528 mill. kr. eller ca. 150 mill. kr. mere, end der regnes med for indeværende år, og driftsindtægterne med 5.933 mill. kr., en stigning på

godt 100 mill. kr. Overskuddet vil herefter blive ca. 400 mill. kr. eller ca. 50 mill. kr. mindre end for 1958–59.

På kapitalposterne vil der i 1959–60 indtræde betydelige ændringer, først og fremmest fordi opkrævningen af stabiliseringslånet ophører i 1959–60, hvilket bevirker, at indbetalingerne på denne konto falder fra ca. 250 til ca. 50 mill. kr. Desuden nævnte finansministeren, at tilbagebetalingen af den bundne opsparing 1951–52 ville kræve en udbetaling på ca. 200 mill. kr., og der ville derfor trods en nedgang i afdragene på statens øvrige gæld med ca. 100 mill. kr. kunne opstå et følelig behov for optagelse af nye lån. Det må dog antages, at problemet i det væsentlige har fundet sin løsning ved optagelsen af det foran nævnte udenlandske statslån og ved den gennemførte frivillige konvertering af opsparingsbeviserne med præmie- og andre statsobligationer, der blev en betydelig succes.

DEN NYE BOLIGLOVGIVNING

Det vigtigste lovgivningsarbejde i den første del af folketingsåret 1958–59 var gennemførelsen af den nye leje- og boligstøttelovgivning.

Ved den nye lejelov ophæves huslejestoppet i kommuner med under 3.000 indbyggere, og i kommuner med 3.000–20.000 indbyggere får kommunalbestyrelsen adgang til at bestemme, at det skal ophæves. I de kommuner, hvor huslejestoppet opretholdes, får ejerne af ejendomme fra før 1939 adgang til at forhøje lejen med 30 % af 1939-lejen eller 23–24 % af den gældende leje. For lejligheder, der første gang er udlejet efter 1939, men inden udgangen af 1952, gives der adgang til en mindre forhøjelse, medens lejligheder, der er taget i brug efter 1. januar 1953, ikke får nogen forhøjelse. Forhøjelsen gennemføres med halvdelen den 1. april 1959 og halvdelen den 1. april 1960.

Formålet med lejeforhøjelsen er at mindske spændingen mellem lejeniveauet i den gamle og den nye boligmasse, men regeringen og folketingets flertal har ikke ønsket, at en forhøjelse af en sådan størrelse skulle komme grundejerne til gode ud fra den betragtning, at den i så fald ville blive kapitaliseret og medføre stigende ejendomspriser. Ca. halvdelen af lejeforhøjelsen gennemføres derfor ved en forhøjelse af den kommunale grundskyld og ejendomsskyld i København, Frederiksberg og købstæderne, der overvæltes på lejerne. Når lejeforhøjelsen er fuldt gennemført, vil ca. 14 % af 1939-lejen tilfalde kommunerne, 5 % hensættes til indvendig vedligeholdelse, 5 % til udvendig vedligeholdelse, og 6 % tilfalder ejerne.

Forhøjelsen af de kommunale ejendomsskatter anslås at ville give de pågældende kommuner en merindtægt på 134 mill. kr., hvortil kommer, at købstæderne vil få yderligere ca. 18 mill. kr. til rådighed ved frigivelse af tillægsejendomsskatter, der blev indført i 1955 ved den foregående revision af huslejelovgivningen. En mindre del af provenuet beslaglægges ved en udvidelse af huslejetilskudsordningerne og ved kommunernes overta-

gelse af samtlige udgifter, der er forbundet hermed, men størstedelen af provenuet er tænkt anvendt til nedsættelse af den kommunale indkomstskat, og forslag herom er fremsat i folketinget (se p. 328). Nedsættelsen vil efter forslaget i særlig grad komme de jævnere indkomster til gode, og for lejere i ældre ejendomme med sådanne indkomster vil skattenedsættelsen kunne blive så stor, at den i det væsentlige vil opveje den del af lejestigningen, der hidrører fra forhøjelsen af grund- og ejendomsskylden. Herved begrænses lejeforhøjelsens virkninger på pristallet.

Ved den samtidige gennemførte ændring af boligstøttelovgivningen har et hovedformål været efterhånden at indskrænke statsfinansieringen af boligbyggeriet og erstatte den med statsgaranti for tredjeprioritetslån. Den direkte statsfinansiering vil dog fortsat være af betydeligt omfang, idet der i det første år vil kunne gives statslån til opførelse af i alt 10.000 lejligheder, hvorefter antallet nedsættes med 1.000 om året til 7.000. Ifølge boligminister Bundvads udtalelser ved fremsættelsen vil statens udlån efter den nye lov det første år kunne nå op på 197 mill. kr. mod 320 mill. kr. i indeværende finansår.

For statslån er der i den nye lov fastsat en lånegrænse på 94 % af anskaffelsessummen for det sociale byggeri, på 90 % for parcelhusbyggeri for de mindstbemidlede og på 85 % for private bygherrer. Disse lånegrænser, der forudsætter kommunegaranti, svarer i alt væsentligt til, hvad der hidtil har været gældende. Undergrænsen for statsgaranti er fastsat til 65 %, hvilket altså vil sige, at der ikke ydes statsgaranti for den del af lån efter kredit- og hypotekforeningslån, der måtte ligge under 65 % af ejendommens værdi. Loven forudsætter, at den private tredjeprioritetsfinansiering kan ske gennem særlige institutter, jfr. bemærkningerne p. 299. I denne forbindelse må nævnes den stærkt diskuterede bestemmelse i § 3, der bemyndiger finansministeren til at købe og sælge obligationer med henblik på at sikre stabile finansieringsvilkår for byggeriet.

I den nye lov er driftstilskuddene (m^2-tilskuddene) bevaret. De er fastsat til 8,50 kr. pr. m^2 for det sociale byggeri og 4 kr. pr. m^2 for det private byggeri, men nedsættes efterhånden for helt at bortfalde med udgangen af 1975. I reglerne om huslejetilskud er der foretaget den ændring, at der gives tilskud til børnerige familier i hele den eksisterende boligmasse, og begrebet »husstandsindkomst« afløser sygekassegrænsen som kriterium ved tildelingen af huslejetilskud. Grænsen er herefter 12.000 kr. med tillæg af 600 kr. for hvert barn. Dette beløb pristalsreguleres. For hver 100 kr. husstandens samlede skattepligtige indkomst overstiger dette beløb, reduceres huslejetilskuddet med 2 %, hvilket vil sige, at for en familie med 3 børn vil huslejetilskuddet helt bortfalde ved en indtægt af 18.000 kr.

16. 2. 1959.
C. L.